

ΠΟΛΥΔΩΡΟΥ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΦΥΛΛΑ ΑΠΟ ΧΡΥΣΑΦΙ
ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Φίλε κ. Νικολαΐδη,

Μέσ' από τὰ χαρτιά μου ξέβαψα μιὰ ἐργασία μου παλιά, πού μ' ἔδωκε τὴς ἀτέλειες πάντα παραμένει δουλειὰ ὅχι ἀπορρίψιμη. Ὅπως ἡ προηγούμενὴ μου μελέτῃ ἀπέβλεπε νὰ φωτίσει τὴν ἱστορία τῆς παιδαγωγικῆς τοῦ ἡ' αἰῶνα, ὁμοία καὶ τὰ «Φύλλα ἀπὸ χρυσάφι» ξανοίγουν διὰ πλατὰ τὸ παιδαγωγικὸ ζήτημα τῶν ἀρχαίων, πού μελετώντας τὸν Ἕλληνα, δημιούργησαν τὸ παιδαγωγικὸ σύστημά τους, ὅπως τὸ περιγράφει καὶ τὸ ἱστορεῖ ὁ Πλούταρχος, πού εἶναι τὸ μόνο ἑλληνικὸ παιδαγωγικὸ σύστημα, ἔστω καὶ παλαιωμένο, πού θάρμοζε καὶ σήμερα καὶ πάντα σέ μᾶς ὅσο γιὰ τὴς πρὶν κύριες βάσεις τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας μας.

Σοῦ τὸ παραδίδω, νὰ τὸ κάμεις χτῆμα τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Πνευματικῆς Ζωῆς» πού μποροῦν νὰ ἐντρυφήσουν στὸ χρυσάφι αὐτοῦ τῆς γνώσης καὶ σοφίας τῶν ἀρχαίων, διαβάζοντάς το μεταφρασμένο ἀπὸ μένα. Εἶναι τὸ «περὶ παίδων ἀγωγῆς» παιδαγωγικὸ σύγγραμμά του πού πρέπει νὰ τὸ διαβάσουν ὅλοι, γιὰτὶ πρὶν πολὺτιμο καὶ πρὶν ὠφέλιμο βιβλίον ἐγὼ δὲν γνῶρισα καὶ πού γι' αὐτὸ οἱ ξένοι τὸ ροφοῦν μὲ ἀγαλλίαση καὶ πνευματικὴ ἡδονὴ ἀνείπωτη.

Σὲ χαιρετῶ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Σ' ὅλα καὶ παντοτενὰ ἀγαποῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ τοὺς μιλοῦν γιὰ τὴν ψυχὴ τους, μέλο πού δὲν ἔχουν φροντίδα παρὰ γιὰ τὸ κορμὶ τους.

Tocqueville

Οἱ πρόγονοί μας πολὺ μεγάλη σημασία εἰδὶναν στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους. Μὲ σοφούς νόμους οἱ νομοθέτες καὶ μὲ γεμάτα ἀπὸ βαθύτατες παιδαγωγικὰς θεωρίας συγγράμματα οἱ φιλόσοφοι κατέγιναν στὴν πρὶν τέλει μορφωσὴ τῶν παιδιῶν, γιὰτὶ τὴ νόμιζαν τὴν πρῶτὴ καὶ τὴν πρὶν ἀσφαλισμένη βάση τῆς εὐτυχίας μιᾶς Πολιτείας.

Ὁ Λυκούργος, ὁ Σόλωνας καὶ ὁ Χαρώνδας ἔδωκαν τοὺς νόμους τους. Ὁ Πυθαγόρας τὰ χρυσὰ του ἔπη, ὁ Πλάτωνας τὴν Πολιτεία του καὶ τοὺς νόμους, ὁ Ξενοφώντας τὴν Κύρου Παιδεία, ὁ Ἰσοκράτης τὴν Περσικήν του πρὸς Δημόνικο καὶ ἄλλους ἀκόμα λόγους, ὁ Πλούταρχος πολλὰ ἔργα του καὶ ἄλλοι πολλοὶ γεμάτα ἀπὸ γερὰς παιδαγωγικὰς ἀρχές, πού ἡ ἀλήθεια τους καὶ σήμερ' ἀκόμα στέκει ἀσάλευτη καὶ σ' αὐτὰς πάνω, παιδαγωγοὶ καινούργιοι, ἔχτισαν συστήματα παιδαγωγικά.

Πολλὰς ἀπ' αὐτὰς τὴς ἀρχές, ὅπως καὶ πολλὰς παραμένες ἀπὸ κείνες, πού μεταχειρίζονται οἱ ἀρχαῖοι γιὰ τὴν ἀνατροφή καὶ τὴν παιδείαν τῶν παιδιῶν τους, ἔχει μέσα του τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλιαράκι, πού λένε πῶς εἶναι τοῦ Πλουτάρχου, μὲ τὸν τίτλον «Περὶ παίδων ἀγωγῆς», συγγράμματάκι δηλαδὴ, πού πολὺ δίκαια ὀνομάστηκε ἀπὸ σοφώτατους ἄνδρες στὴ Δύση: «γλαφυρότατο βιβλιαράκι, χρυσὸ βιβλιαράκι».

Οἱ λαμπρές του παιδαγωγικὰς θεωρίες, ἂν καὶ μπορεῖ σὲ πολλὰ νᾶναι παλαιωμένες, ὅμως στέκουν ἀσάλευτες ἀλήθειες, τέλεια δικαιολογούν αὐτὸ τὸν τίτλον καὶ τὸ κάνουν πολὺτιμο καὶ ἀπαραίτητο ἐγκόλπιο κάθε δασκάλου μὰ καὶ

κάθε πατέρα, πού θέλει νὰ λέγεται ἀληθινὸς πατέρας, πρὶν πάντων δὲ μερικῶν νεόπλουτων, πού ἔχουν ὅλη τὴν καλὴ διάθεσιν νὰ φτιάσουν, ὅπως λέμε, ἀνθρώπους τὰ παιδιά τους, μὰ δὲν ξαίρουν πῶς.

Π. Π.

**

1.—Ἀς ξετάσουμε τί μπορεῖ νὰ ποῦμε γιὰ τὴν ἀνατροφή, πού ταιριάζει σὲ λεύτερα παιδιά καὶ μὲ τί μπορεῖ νὰ γίνουν τὰ ἥθη τους χρηστὰ καὶ ἐνάρετα.

2.—Ἡ κακοδοσία ὁ ὅλη μας τὴ ζωὴ μᾶς κυνηγὰ καὶ μᾶς ταπεινώνει.

Ἰσως καλύτερα θάταν πρῶτα ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν τεκνοποιία. Λοιπὸν ὅσο γιὰ μένα θὰ ὀρμήνευα κείνους πού θέλουν νὰ γίνουν πατέρες παιδιῶν ἑακουσμένων, νὰ μὴ παντρεύονται μὲ τὴς τυχαῖες γυναῖκες, γιὰτὶ αὐτοὺς, πού δὲν ἔχουν καλὴ καταγωγή ἀπὸ μάννα καὶ πατέρα, ἄσβηστα καὶ πρόχειρα τοὺς ἀκολουθοῦν σ' ὅλη τὴ ζωὴ τους τὰ ὀνειδίσματα τῆς κακῆς τους φύτρας, ἀπὸ κείνους πού θένε νὰ ἐλέγχουν καὶ νὰ βρίζουν. Γι' αὐτὰ σοφὸς εἶταν ὁ ποιητὴς πού εἶπε: «Ὅταν τίμιος δὲ θεμελιώνεται ἡ γενιά, οἱ ἀπόγονοι ἀνάγκη νὰ παθαίνουν».

Λοιπὸν τοῦ θάρρους ὠραῖος θησαυρὸς εἶναι ἡ καλὴ καταγωγή. Καὶ γι' αὐτὴν πρέπει νὰ παραφροντίζουν, ὅσοι ἐπιθυμοῦν παιδιά νόμιμα.

Καὶ πολὺ φυσικὰ ξεπέφτουν καὶ ταπεινώνονται τὰ φρονήματα κείνων, πού ἡ καταγωγή τους εἶναι νόθη.

Καὶ πολὺ σωστά μιλά ὁ ποιητὴς λέγοντας:

«Μαθαίνοντας κανεῖς τὴς ἀτιμίας τῶν γονέων τοῦ ταπεινώνεται καὶ ἂν εἶναι γενναῖος ἀκαρδὸς».

Ὅπως ὁμοία πάλι παραφουσκώνουν ἀπὸ περηφάνεια καὶ ψηλώνουν τὴ μύτη τους, ὅσοι βαστοῦν ἀπὸ ἑακουσμένους γονεῖς. Λόγου χάριν λένε πῶς ὁ Διοφάντος—τὸ παιδί τοῦ Θεμιστοκλή—ἔλεγε πολλὰς φορές σὲ πολλούς, πῶς κείνο πού ἤθελε αὐτὸ, τῷθελε καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων. «Γιὰτὶ κείνο, ἔλεγε, πού θέλω γώ, τὸ θέλει καὶ ἡ μάννα μου, κείνο πάλι πού θέλει αὐτὴ, τὸ θέλει ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὅτι θέλει ὁ Θεμιστοκλῆς, τὸ θένε ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι».

Κι' ἀξίζει νὰ ἐπαινοῦμε πολὺ τοὺς Λακεδαιμονίους γιὰ τὴ μεγαλοφροσύνη τους, πού τιμώρησαν μὲ πρόστιμο τὸ βασιλιά τους Ἀρχίδαμο, γιὰτὶ τόλμησε νὰ πάρει γυναῖκα μιὰ κοντούλα, προσθέτοντας πῶς σκεφτόταν νὰ τοὺς δώσει ὅχι βασιλιάδες, μὰ μικροβασιλιάδες!

3.—Τί χρειάζεται γιὰ τὴν καλὴ ἀνατροφή.

Ὅσο γιὰ τὴν καταγωγή, τόσα δὰ φτάνουν. Τῶρ' ἂς μιλήσουμε γιὰ τὴν ἀνατροφή. Μ' ἓνα λόγο πρέπει νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὴν ἀρετὴ τὸ ἴδιο, πού συνηθίσαμε νὰ λέμε καὶ γιὰ τὴς τέχνες καὶ τὴς ἐπιστῆμες. Δηλαδὴ γιὰ ν' ἀποκτήσει κανεὶς τέλεια ἀρετὴ, πρέπει τρία νὰ βοηθοῦν: ἡ ἐξυπνάδα, τὰ γράμματα καὶ ἡ μελέτη.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

(1) Ὁ Εὐριπίδης στὸ δράμα τοῦ ὁ «Ἡρακλῆς Μαινόμενος».

GEORGE ORAM COOK Ο ΕΡΗΜΙΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ

Τό παρόν και τό παρελθόν γιά τόν Κούκ εΐτανε κάτι τό άξεχώριστο, κάτι πού δέ μπορεί νά νοηθεΐ τό ένα χωρίς τό άλλο. Γι' αυτό γιά νά νοιώσει καλά τό παρελθόν και γιά νά γνωρίσει τό παρόν έπρεπε νά μάθει τή γλώσσα πού αποτελούσε γιά τό φωτισμένο αυτό άνθρωπο τό κλειδί πού θά τοΰ άνοιγε διάπλατα τήν πόρτα στά μυστήρια τής αρχαίας όμορφιάς, αυτής τής όμορφιάς πού τραγούδησαν ό Γκαΐτε, ό Σίλλερ, ό Κήτς και τόσοι άλλοι μεγαλόπνευστοι ποιητές. Ό Κούκ ύπήρξε ένας ώραιος και φλογερός νοσταλγός τής. Στο νοΰ του έβαλε τό πώς νά άναστήσει τό παρελθόν και νά κάνει τόν κόσμο νά ριγήσει μπρός στήν άληθινή όμορφιά. Εΐτανε ένας άνθρωπος φιλελεύτερος, από τούς φωτισμένους εκείνους δασκάλους πού άνοίγουν τό δρόμο στήν ανθρωπότητα, όπως ό Νίτσε, ό Ντεονά, ό Βίνκελμαν, Ζιελίνσκυ, Τολστόη και τόσοι άλλοι πού ξέφυγαν από τό στεΐρο άκαδημαϊσμό, έργάστηκαν ακούραστα γιά τά άθάνατα ιδανικά, αφιερώνοντας όλες τούς τής ψυχικές και σωματικές δυνάμεις κι' άναδείχτηκαν πνέματα άξια και προοδευτικά.

Τονέ γνώρισα από κοντά και γνώρισα τόν άνθρωπο και τή ζωή του. Εΐτανε ένας άντρακλας ίσαμε εκεί πάνω, όμορφοκαμωμένος, μέ μαύρα γλυκά μάτια και φρύδια δασά, δλόσθητο κορμί και μεγαλόπρεπο βάδισμα. Εΐτανε δλάκερος ένας ποιητής. Πάντα τότε συντρόφευε στούς Δελφούς ό ρυθμικός χτύπος τής γραφομηχανής τής γυναίκας του συγγραφέας Σουζάνας Κλάσπελ Κούκ. Γιά νά γνωρίσει λοιπόν τήν αρχαία Ελλάδα ρίχτηκε μέ τά μούτρα νά μάθει τή νέα Ελλάδα, τή ζωή τής, τή γλώσσα τής, τή συνήθειές τής. Μάθαινε τή γλώσσα, έγραφε τά λαϊκά τραγούδια από τόν άηδονόλαλο τραγουδιστή Γιώργο Παταριά (Τρικούπη), τό Λοκά τόν Τσιλεπή και τόν Άντρέα τόν Κουρελή. Επίσης από τούς τσοπάνηδες Ήλια Σκαρμούτσο (Ήτέρα), Τριψώνη και Νικόλα Κουνούπη. Αυτοί είναι οί κυριότεροι μέ τούς πού συνεδέθηκε φιλικά ό ποιητής και τραγουδοΰσε και γλένταγε στις ξέγνιαστες ώρες του.

Θυμάμαι μιά βραδυά πού γλεντοΰσε και χόρευε στοΰ μαγαζι του Άντρέα Κουρελή. Τό πάθος του ποιητή εΐτανε τό κρασοπότι, πίνοντας του άνοιγε ή φλέβα ή ποιητική κι' άρχιζε τά άνακρεόντεια μέ τούς χωριάτες. Έκείνη τή βραδυά είχε ρθει στά κέφια ό ποιητής πού πήρε και σήκωσε στόν ώμο του ψηλά δλάκερο κρασοβάρελο. Εΐτανε χερσούναμος, γεμάτος ύγεία κι' όμορφιά.

Ό Κούκ εΐτανε πρώτα άπ' όλα και πάνω άπ' όλα ένας ανθρωπιστής. Ή αγάπη του στήν ανθρωπότητα δέν είχε όρια. Ή πίστη του στήν κατάργηση του πολέμου εΐτανε φοβερή. Σ' όλο αυτό τό διάστημα εΐτανε ένας φλογερόσπόστολος τής ειρήνης και τής αγάπης στόν κόσμο. Εΐχε κουτσομάθει τά έλληνικά κι' έλεγε στούς γνωστούς του : «πασχίζω νά βρω τό μέσο νά πάψει ό πό-

λεμος» κι' έλεγε μέ πίστη : «ό πόλεμος μιά μέρα θά καταργηθεΐ» κι' οί χωριάτες τό εΐχανε κι' όλας πιστέψει. Φαντάζονταν, πώς βρήκε κάποιο δργανο πού θά σταματοΰσε τόν πόλεμο. «Ό κύρ Κούκ, έλεγαν, θά βρεί τό μέσο νά πάψει ό πόλεμος». Μά ό ποιητής έννοοΰσε τόν άγώνα του γιά τήν επικράτηση τής ειρήνης, τή δύναμη τών πνευματικών άξιών πού θά τό κατόρθωναν μιά μέρα. Εΐτανε ένας ποιητής—προφήτης. Ό κόσμος μόλις είχε ήσυχάσει άπ' τόν ευρωπαϊκό πόλεμο, εΐτανε ακριβώς ή εποχή πού είχε έρθει στήν Ελλάδα και τό κήρυγμα του εΐτανε τόσο επίκαιρο κι' είχε μεγάλη άπήχηση στούς κουρασμένους από τόν πόλεμο λαούς.

Πιστεύω άπόλυτα πώς ή Ήμερική ύστερα από τόν Πόε, Ούϊτμαν και Ήμερσον δέν έχει νά μας άναδείξει άλλο τέτιο γερό και πολιτισμένο πνέμα. Κι' ό Κούκ όπως οί τρεις αυτοί δέν άνήκει στήν πατρίδα του, αλλά σέ όλο τόν κόσμο, πού πλούτισαν μέ τό έργο τούς τήν τέχνη.

Δέν ύπήρξε μόνο μεγάλος ποιητής, ανθρωπιστής, φιλόσοφος και δραματικός συγγραφέας ό Κούκ, αλλά και ό μεγαλύτερος σύγχρονος φιλέλληνας. Εΐτανε γοητευμένος μέ τήν άπλή και ήσυχη άγροτική ζωή του χωριού, τό χωριάτικο τζάκι, τή φύση και τούς ανθρώπους μέ τήν ξεχειλισμένη τους καλωσύνη. Δέν άφησε ούτε μιά φορά τήν ρομελιώτικη ένδυμασία, τό ραβδί του τσέλιγκα άπ' τό χέρι. Οί Δελφοί μέ τήν άγρια και μεγαλόπρεπη όμορφιά τους τονέ μάγεψαν κι' άπ' έδω δραματίστηκε ν' άναστήσει τό παλιό προγονικό μας θάμα. Τό χειμώνα στο χωριό, στο τζάκι μέ τά κρύα τά πολλά και τό καλοκαίρι στά Καλάγια του Πάρνασσου κάτω άπ' τά έλατα.

Τόν είδα νά βγαίνει και κάπου-κάπου στόν κάμπο του Καλανιού μέ τό δίκανο κυνηγώντας όρντόκια. Ό Μπόμπυς όμως τό χαϊδεμένο του σκυλί πού είχε φέριε μαζί του από τήν Άμερική, πού φρόντιζε και περιποιότανε ό Ίδιος γιατί εΐτανε ζωόφιλος στο έπακρο, του μετέδωσε μάλη, άρώστια άθεράπευτη και κακή και πέθανε μιά γενναριάτικη ξάστερη και χιονόλευκη νύχτα από δηλητηρίαση. Ό θάνατός του εΐτανε μιά βαρεία άπώλεια γιά τό χωριό, σά νά χάθηκε ένα αγαπημένο μέλος, τούς φάνηκε, από τή μεγάλη οικγένεια του χωριού. Τό ξόδι του εΐτανε άληθινά βουκολικό. Ακολούθησαν όλοι οί χωριάτες κι' οί τσοπάνηδες του Πάρνασσου του φέρανε σωρούς στεφάνια από τά έλατα πού τόσο είχε αγαπήσει. Τόν τάφο του τόν στολίζει μιά τετράγωνη μαρμάρινη στήλη από τό Ναό του Άπόλλωνα.

Ό χαμός του Κούκ έχει τήν ΐδια όμορφιά κι' άξια πόχουν όλοι οί πνευματικοί θάνατοι κι' άκόμα μέ τό θάνατο του Μπροΰκ και του Βύρωνα, γιατί πηγάζει από τό βαθύ κείνο αΐστημα τής αγάπης στήν αΐωνία όμορφιά—Έλλάδα πού τούς έγινε ή στερνή κλίνη τους. Έδω σ' αυτό τό ώραΐο κοιμητήρι βρήκε άνάπαψη, μέσα στο άπολλώνιο δνειρο, ή μεγάλη ψυχή του ποιητή. Ζοΰσε και σκέφτονταν έλληνικά κι' αυτό θά πεί άληθινά και παγκόσμια.

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ